

דור חסר נחת

ספרי לי סיפור אהבה סגול

נ"ר ברעם. סדרת עמודים לספרות עברית, הוצאת זמורה ביתן, עם' 307, 63 שקלים

נעמה כרמי

תע יצירות מתוקשר כמו זה שנערך סביב ספרו של ניר ברעם כבר מזמן לא נראה כאן. כתבת שער במוסיף שבת אחד, תוכנית אירוח בערוץ הראשון, ומסיבה רבת ידוענים שערכה לו ההוצאה, בה חגג כל העולם ואשתו עם הסופר הצעיר ואביו.

במובן מסוים היה זה לרעתו של הספר, אף על פי שהוא נחת נחיתה רכה ברשימת רבי המכר. זאת בהנחה שלברעם שאיפות להיות יותר מסופר של ספר אחד, ושהכתובה איננה רק גחמה חולפת אצלו, מה שיכול להתאים לרמויות שהוא מספר עליהן. לברעם היה הישר המינימלי להודות, לפחות בראיון שבו צפיתי אני, שיחסי הציבור האינטנסיבי יים שלהם וכה קשורים בחלקם לשם משפחתו ובקשרי הים שלו לאחד, עוזי ברעם. אבל הספר, בסופו של דבר, יישפט על פי מה שיש בו או אין בו, לא על פי שם המשפחה של כותבו.

נתחיל בסיפור עצמו. שנתיים בחייו של יוני רוזה, צעיר תל אביבי ירקיני למדי, שסיפור אהבתו למאיה, או נכון יותר נטישתה אותו, סובב לו את הראש, רוזה נוסע אחריה ללונדון, לשם נסעה ללמוד משחק, נפגש אתה וגם שוכב אתה שוב פעם אחת, מבין שצריך לחתוך, מתפכח ושם הביתה.

בין לבין אנו מתוודעים ליחסיו המסובכים מעט עם משפחתו ועם חבריו. אביו המנוח, עסקן קומוניסטי

נעמה כרמי כתבת ורקדנית בילדותה פוליטי

מי שנפטר שנים מעטות קודם לכן מסרטן; אמו שנותרה מאז בלי נקודת אחיזה, שהקדישה את חייה לקריירה כפזיט הטובה של בעלה; היחסים הקרירים עם האם הבכור שחי בארה"ב, והאח הצעיר והמתוסס כך שמנסה להתאכר ומשחרר מהצבא. רייוויד, הדד בר הטוב, שהוא כמעט היחיד מבין גיבורי הספר שאכפת לו לא רק מעצמו אלא גם מסביבתו המיידית ומדמותה של המדינה בתקופה הסוערת של טרום רצח רבין ואחריה; וכמובן פישר, רון ז'ואן שלא התגבר, דמות נלעגת שממלאת את רפי הפרולוג והאחר כך נעלמת כמעט כליל (לסרבה המול).

קשה לספור כמה פעמים חזרו יוני ברפים המועדים של הפרולוג על העובדה שפישר שכב כמעט עם כל אשה שפגש. בגיל 22 זה כבר עוד מרשים. פישר הוא מי שרוחף את יוני לבתיבה, כך ניתן לנמק ברוחק את הופעתו בכך שהוא מסביר את כתיבת הספר, וכמובן, גם מעניק לו בעקיפין את שמו. התיאוריה של פישר (אם ניתן לכנותה כך) מחלקת את האנשים לשניים: שקופים וסגולים.

אני שייכת לחלק של העולם שלא מחלק את העולם לשניים, אבל למרות ההסתייגות הייתי ממי לצה לברעם להתוודע אל קירקגור, כדי לראות לאיזה עומק ניתן להגיע בתיאור של סגנונות חיים. ייתכן שלו הייתי צעידה ב-15 שנה, היה ספרו של ברעם מדבר אלי יותר. הריקנות שנשקפת מחיי הצעירים הללו מדהימה ממש; אך אם להיות כנה, גם לפני 15 שנה העדפתי ספרים מסוג אחר. מצד שני, ריקנות היא תופעה שניתן לתאר באופן ספרותי מברכב.

מה שחסר לברעם הוא פרספקטיבה, נקודת מבט מרוחקת ממה שהוא כותב עליו. נקודת תצפית כזאת מאפשרת מגוון טכניקות ספרותיות שיכולות, על פי רצון המחבר, להביא להזדהות עם הגיבור, לביקורת מובלעת או מפורשת עליו, ובעיקר ליכולת לחשוב על הספר עוד כמה דקות אחרי שמסיימים את קריאתו.

גם חיי היומיום הטריטוריאליים ביותר יכולים, בעזרת הליטוש המתאים, להפוך לאבן חן ספרותית. סיפור אהבה הסגול של ברעם, לעומת זאת, הולך לאיבוד כמעט כמו גיבוריו, שלא יודעים מה הם רוצים מעצמם ומהחיים.

לדגוע אל תחשבו שפרוטוקול ועדת החקירה, שפותח את חלקו השני של הספר, נסב על האירוע השולי של רצח ראש ממשלה בישראל, שאירע באר תם הימים ממש. לא ולא, הוא עוסק בשאלה הרת הגורל אם צריך היה יוני לנסוע ללונדון אחרי מאיה אם לאו.

הנה החמצה של יצירת אירוניה שהיתה מתרחשת לו היה המחבר מבליע ביקורת כלשהי בתיאור או בתחביר הספרותי. רצח רבין והבחירות שלאחריו הם הערות שוליים בספר, אירועים שמתגמרים לעומת חיי הנפש הסוערים לכאורה של גיבוריו. היפוך היידיכדי כזה הוא חומר גלם מצוי, שניתן היה לנצל היטב לצרכים ספרותיים לו היה המחבר מציג אותו באורח ביקורתי כלשהו, שהיה מעיד על סדר העדייר פויות המעוות קמעא (אם לנסח זאת בעדינות) של הדור שהוא מייצג.

את חלקו הראשון צלחתי בעיקר בשל העובדה שהוטל עלי לכתוב עליו. אך חיפושיו הנואשים של יוני אחרי מאיה בלונדון, שהם מרביתו של החלק השני, הצליחו אפילו לדתק אותי רוב הזמן. הפרק "פרוטוקול ועדת החקירה - אפריל 1996", שכבר הזכרתי, הוא הפרק הטוב בספר. אולי כי ברעם מייטיב לספר בגוף שלישי מאשר בגוף ראשון. הרמז יות השונות שמספרות על יוני, כל אחת מנקודת מבטה, מצליחות להפוך אותו לדמות עגולה יותר, מתלבטת יותר. דווקא נקודת התצפית החיצונית מאפשרת חרידה לעומקים שקודם לא נחשפנו אליהם. פרק נוסף שסוטה מהטכניקה הקבועה של סיפור בגוף ראשון, אל חצירדיאלוג, לא מצליח לעשות זאת אלא רק מעיף מאור.

ברעם כתב ספר קריא מאוד, אם כי ארוך יותר על

המירה. לו העורך היה מכוון אותו יותר ולא מהסס לחתוך היכן שצריך (וצריך הרבה), היה הספר משתפר פלאים. אבל עורך כזה חסר כאן. ברעם כתב ספר עמוס מאוד, בחלקו עמוס בקלישאות, ששפתו איננה אחידה ונעה בין סלנג תל אביבי, שפה גבוהה וסתם שגיאות כעברית. החלק הראשון מכביד על הקורא בגודש שהוא מפיל עליו, יחד עם מין תגופה תוזר תיית המקפצת מנושא לנושא תוך כדי ניסיון לגמוע את כולם. בגלל תניסיון הזה רובם מוחמצים.

לרות בצל אב שהוא לא סתם אדם פוליטי אלא מי ששילם מחיר יקר על רבקותו בדרכו, שחברים עזבו אותו ואחרים בגרו בו, ושבודאי ידע קשיי פרנסה למכביר (רק מתוך ההיכרות עם ר"ד ה"ה הישר ראלית ויחסה לקומוניסטים) הוא הלא נושא מרתק, שאחרים תיארו באופן מופלא. אבל ברעם לא מפתח את הנושא לכלל תימה קוהרנטית, אפילו לא מוטיב מרכזי. כך גם מות האב, שמותיר אחריו שלושה בנים צעירים כל כך. לקראת הסוף נתפס יוני בתימה שהתשווקה למוות עוברת אצלם במשפחה. עם כל הסימפתיה שאני רוחשת למשפחות מתוסככות ולצי עידים שידעו מוות, הרי ניסיון התאבדות של אי צעיר הוא נושא כבר מכדי לחלוף על פניו באותה תשומת לב שמודעת על הרומן החדש של מאיה. בשנים האחרונות נעדרת על המדף ערימה גדלה והולכת של ספרים עבריים שמתאימים לנפוש, לוד רד ההמתנה של הרופא או לנטיעה ברכבת. אין בהם יומרה להיות ספרות יפה של ממש, לבטח לא ספרות מופת (להוציא עירית לינור העמוס עוזית, לרבריה). כמיטבם הם מעבירים את הזמן למי שמתייחס לזמן כאל רב שצריך להעביר אותו. ברעם עדיין צעיר מאוד, ויש לו כל הזמן להשתפר; א"ב יהושע הוא לא יהיה, אבל עם ליטוש מתאים יש לו סיכוי להשתייך לקבוצה של אהוד אשרי וידון פריד. אם הוא מתכוון להמשיך לכתוב, הרי לו שתי עצות. הראשונה היא לקרוא הרבה, תנאי מוקדם לכל כתיבה שהיא חש גייה - לחתוך, לחתוך ושוב לחתוך.